

UNIVERSITATEA DE STAT
TARACLIA

„GRIGORII ȚAMBLAC”

ТАРАКЛИЙСКИ ДЪРЖАВЕН
УНИВЕРСИТЕТ

„ГРИГОРИЙ ЦАМБЛАК”

Вероника Великсар

БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА ПЕСЕН
В МУЛТИЕТНИЧЕСКА СРЕДА
В ТАРАКЛИЙСКИЯ РАЙОН
/РЕПУБЛИКА МОЛДОВА/

Тараклия
2017 г.

Рецензенти:

д-р В. Тодоров

доц. д-р Е. Раџеева

Научни редактори:

доц. д-р М. Попова

д. и. н. Н. Русев

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОД.....	7
<u>ПЪРВА ГЛАВА</u> ФОРМИРАНЕ И РАЗВИТИЕ НА МНОГО- НАЦИОНАЛНОТО НАСЕЛЕНИЕ И КУЛТУРА В БУДЖА- КА	15
1.1. <i>Тараклийският район на Република Молдова</i>	<i>15</i>
1.2. <i>Исторически аспекти в края на XIX век</i>	<i>17</i>
1.3. <i>Възникване на българската диаспора в Буджака</i>	<i>18</i>
1.4. <i>Формиране на молдованите и украинците в региона</i>	<i>22</i>
1.5. <i>Особености на културното развитие на полиетническия състав в Буджашко</i>	<i>22</i>
<u>ВТОРА ГЛАВА</u> МУЗИКАЛНИЯТ ФОЛКЛОР В ТАРАК- ЛИЙСКИЯ РАЙОН	31
2.1. <i>Характеристика на фолклора (български, молдовски, украински)</i>	<i>31</i>
2.1.1. <i>Българските народни песни</i>	<i>31</i>
2.1.2. <i>Молдовските народни песни</i>	<i>36</i>
2.1.3. <i>Украинските народни песни</i>	<i>39</i>
2.2. <i>Традиции, обреди, песенен фолклор – сравнителен ана- лиз в мултиетническия ареал</i>	<i>41</i>
<u>ТРЕТА ГЛАВА</u> СЪБИРАТЕЛСКА И ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ НА МУЗИКАЛНИЯ ФОЛКЛОР В ТАРАКЛИЙ- СКИЯ РАЙОН	51
3.1. <i>Събирателска дейност на песенен фолклор</i>	<i>51</i>
3.2. <i>Жанрова класификация на народните песни</i>	<i>57</i>
3.3. <i>Групова класификация на българските народни песни....</i>	<i>60</i>
<u>ГЛАВА ЧЕТВЪРТА</u> МУЗИКАЛНИЯТ ФОЛКЛОР И МУЗИКАЛНОТО ВЪЗПИТАНИЕ В РЕПУБЛИКА МОЛ- ДОВА	63
4.1. <i>Съдържание на музикалното възпитание</i>	<i>63</i>
4.2. <i>Мястото на музикалния фолклор в учебното съдър- жание</i>	<i>66</i>
4.3. <i>Конструиране на фолклорен модел от местни българ- ски народни песни</i>	<i>70</i>

ГЛАВА ПЕТА ИЗСЛЕДВАНЕ НА МЯСТОТО И ФУНКЦИЯТА НА ПЕСЕННИЯ ФОЛКЛОР В ОБУЧЕНИЕТО ПО МУЗИКА	79
5.1 <i>Условия за изследването. Подготвителен етап</i>	<i>79</i>
5.2 <i>Обучаващ етап на изследователската дейност</i>	<i>82</i>
5.3 <i>Контролен експеримент</i>	<i>102</i>
5.3.1. <i>Анализ на използваните тестове</i>	<i>102</i>
5.4 <i>Анализ на резултатите в осми клас</i>	<i>108</i>
5.5 <i>Анализ на резултатите в четвърти клас</i>	<i>125</i>
ИЗВОДИ.....	133
ЗАКЛЮЧЕНИЕ.....	135
ПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА.....	137
<u>ПРИЛОЖЕНИЕ I</u> ИСТОРИКО-ГЕОГРАФСКИ АТЛАС НА БУДЖАШКО. ТАБЛИЦИ, ДИАГРАМИ ОТ ЕТНОГРАФСКАТА ЕКСПЕДИЦИЯ.....	145
<u>ПРИЛОЖЕНИЕ II</u> БЪЛГАРСКИ НАРОДНИ ПЕСНИ (СПИСЪК И НОТНИ ПРИМЕРИ)	165
<u>ПРИЛОЖЕНИЕ III</u> УКРАИНСКИ НАРОДНИ ПЕСНИ	181
<u>ПРИЛОЖЕНИЕ IV</u> МОЛДОВСКИ НАРОДНИ ПЕСНИ	189
<u>ПРИЛОЖЕНИЕ V</u> ФОТОМАТЕРИАЛИ ОТ ЕТНОГРАФСКАТА ЕКСПЕДИЦИЯ В ТАРАКЛИЙСКИЯ РАЙОН НА РЕПУБЛИКА МОЛДОВА	197
<u>ПРИЛОЖЕНИЕ VI</u> ДИАГНОСТИЧЕН ИНСТРУМЕНТАРИУМ (ЧЕТВЪРТИ И ОСМИ КЛАСОВЕ)	211

УВОД

През последните десетилетия в Република Молдова се наблюдава явна тенденция към осъвременяване на общото музикално образование. Болшинството музикални педагози утвърждават, че изкуството трябва да стане неотменима част от живота на всеки човек – и това е неоспорим факт. С музикалното образование на една личност и обществото като цяло, все по-често се свързват перспективите за духовното развитие на народа, повишаване на неговото културното равнище, възраждане на националните традиции, развиване на интереса към народното изкуство.

Тези твърдения са отбелязани и като част от целите на художественото възпитание в Молдова:

- съхраняване на традиционните културни ценности на регионите;
- съхраняване и продължаване на националните традиции в процеса на етническата самоидентификация и интеграция на личността в националната и световната духовна култура;
- формиране на култура на междуличностни и междуетнически отношения чрез изучаване на културните традиции на различни народи.

Все пак в практиката се наблюдава занижаване и недооценяване на ролята на културните ценности и изкуството в живота и дейността на хората. За да се запълни този дефицит и да се очертаят първите стъпки към пълноценно, всеобхватно музикално възпитание, са необходими промени в системата на музикалното образование, без да се пренебрегва регионално-културния акцент, колорит.

Тези реформи могат да се осъществят и с помощта на най-близки до сърцата на всеки човек – народните песни. Основната задача се състои в намиране на оптимални варианти за приобщаване на децата и младежите към народната мъдрост. Още повече, че тези промени в подхода към етнокултурното възпитание вече се намират на определено равнище, придобиват масов характер, но почти винаги те не отговарят на изискванията в регионални мащаби и с оглед на запазване на тяхната специфика. Такава тенденция за съжаление ще доведе, вероятно, до изгубване на етническата идентичност, на заличаване на корените на поколенията. Затова първостепенна задача днес е да се предизвика интерес към народното музикално творчество, да се потърсят необхо-

димите начини за неговото възраждане. Днешните ученици постепенно да осмислят, че народната мъдрост е част от нашата духовност и дори, най-голямата, най-значимата и най-насъщната. Именно всичко това – новите етнопогледи с поликултурна предпоставка, ще помогнат по-успешно да се постигне основната цел на предмета „Музикално възпитание” – формиране на музикалната култура като част на общата и духовната култура на ученика. Това е първият фактор, който обуславя актуалността на даденото изследване.

Компетентно и резултативно осъществяване на етномузикални реформи в съвременен общообразователно училище изисква както дълбок анализ и проучване на историческите предпоставки за битуването на музикалния фолклор и по-специално на песенното творчество, неговата характеристика и отличителни белези от общопознатите на фолклористиката образци, така и извеждане на нов подход за тяхната ефективна реализация в мултиетническият Тараклийски район. Това са още три значими фактора за потвърждаването на актуалността на дадения проблем.

От друга страна, днес отсъства цялостно изследване в областта на песенния фолклор и на *трите етноса*, населващи Тараклийския район. Това е също предпоставка за осъществяване на такъв вид проучване в мултиетническа среда. Липсата на концептуални проучвания, които да отразяват достатъчно пълно от гледна точка на съвременната парадигма етнопедагогическите знания в регионален обхват, по-точно в Тараклийския район, посредством музикален песенен фолклор, актуализира избраната тематика. Това позволява да се открие главното противоречие между обективната необходимост от въвеждане на местен песенен фолклор като ново научно знание и като материал за постигане на възпитателно-образователните задачи в системата на музикалното възпитание. Откриване на основното противоречие предопределя редица частни:

- между натрупаните за две столетия знания за историята и песенния фолклор на региона и отсъствието на цялостно осмисляне и концептуално виждане на нови тенденции и особености в дадения опит;
- между обективната необходимост от построяване на регионална алтернативна система за изучаване на местен песенен фолклор и реалната обвързаност с теоретическите разработки на системата на музикалното образование без опора на етническите

традиции на отделен регион;

- между необходимостта от системно използване на етномузикалната култура в съвременното общо образование и отсъствието на научно-методическо обезпечаване за нейното въвеждане с цел усъвършенстване на учебновъзпитателния процес;
- между нуждата от поликултурна насоченост на образованието и отсъствието на научно подредена от психолого-педагогическа и музикално-фолклорна гледни точки обучаваща система, базираща се на взаимовръзките и взаимодействието на етномузикалните култури в конкретен регион.

Показаните противоречия, открояващи съществените недостатъци на съвременната общообразователната система от гледната точка на музикалнофолклорното ограмотяване в конкретна местност (регион), потвърждава наличието на актуален научен проблем: какви са предпоставките, водещите тенденции, социално(етно)-педагогическите условия и особености на битуването в Тараклийския район на фолклорнопесенен репертоар с цел въвеждане в образователната система в района.

В рамките на изучавания проблем за изследователите представляват интерес многогодишните трудове в областта на историята, етнографията, местният фолклор на г. Тараклия, с. Кайраклия, с. Валя Пержей на краеведите, филолозите и фолклористите, родени в района: Д. Димов, П. Кайряк, Н. Куртев, А. Малешкова, И. Манолов, П. Перонков. Но те са в широк смисъл недостатъчни и имат специфична и тясна насоченост. Оказва се, че този проблем все още е недостатъчно разработен и се предполага, че даденото изследване би допринесло за запълване на някои празнини в тази сфера.

Гореизложеното обуславя необходимостта от всестранно изучаване на битуващия песенен фолклор в отделни села на Тараклийския район на република Молдова с цел обогатяване на националната педагогическа наука и практика и разширяване на познанията на всички желаещи с фолклорно-песенни традиции и на трите етноса в района. В съответствие с това, бе формулирана **темата** на изследването.

Обект на изследването са: сферата на местния песенен фолклор с приоритет на българския и процесът на обучение по музика в общообразователното училище.

Предмет на изследването са характеристиката и анализите на песенни образци, както и дейността по използването им в процеса на обучението по музика.

Обектът и предметът на изследването определят *целта* на дадения труд: извеждане на осъществената събирателска и изследователска дейност в областта на песенния фолклор в региона и определяне ефективността от неговото въвеждане в музикално-образователния процес.

Съобразно с поставената цел се изведе следната *хипотеза*: предполага се, че в Тараклийския район съществува богат и разнообразен песенен фолклор и на такава основа би било възможно да се определи известен репертоар, част от който да се свърже с учебното съдържание и учебния процес по музика.

За постигане на поставената цел и доказване на работната хипотеза ще бъдат решени следните *задачи*:

- да се проучат и обобщят историко-културологическите аспекти във формирането и развитието на мултиетническият състав на Тараклийски район в Република Молдова;
- да се изяснят и сравнят фолклорно-песенните характеристики и на трите етноса – българския, молдовския и украинския;
- да се събере местен песенен фолклор (етнографска експедиция) с последваща обработка – дешифриране, анализ, класифициране и определяне на ролята и мястото (значението, равнището) му в съвременността;
- да се анализира учебната дисциплина „Музикално възпитание” с оглед нейното актуализиране и допълване с местен фолклор в гимназия с мултиетнически състав;
- да се разработи и апробира концепция за създаване на алтернативна система за обучение на учениците посредством местен песенен фолклор.

Методологическата основа на изследването съставят:

- научни трудове, концепции и идеи в областта на историческите, географските и етнографските науки (И. Анцупов, И. Грек, И. Державин, В. Дякович, В. Зеленчук, И. Мещерюк, С. Новаков, В. Степанов, И. Титоров, Н. Червенков);
- съвременни подходи и научни погледи към културата и просвещението в историческата област – Бесарабия (Л. Берг, И. Грек, В. Дякович, В. Зеленчук, В. Новаков, И. Титоров, Е. Челаков, Н. Червенков);
- музиколожки теории, базисни идеи и научни търсения в областта на фолклористиката (Г. Бостан, П. Бочков, М. Букурещлиев,

Т. Гайтанджиева, С. Джуджев, П. Динеков, Л. Йорданова, Н. Кауфман, Л. Куруч, В. Кушнир, Мандажи, Я. Мироненко, К. Попович, И. Семенов, П. Стоянов, В. Тончева, Г. Чайковский-Мерешану);

- основни аспекти на художественото възпитание в Молдова, на модернизацията в областта на музикалното възпитание, проблемни подходи към образователния процес (Ю. Алиев, Л. Безбородова, А. Борш, И. Гаджим, Е. Корой, А. Курачицка, М. Марарь, А. Стынгэ.).

Основните теоретически постулати са общодидактическите положения за същността на педагогическия процес, за състава на педагогическата система като цялостност, която обезпечаваше получаване на необходимо равнище на образованието и нейната роля като инструмент за анализа на музикалното образование в молдовското общообразователно училище.

Решаването на поставените задачи и проверката на издигнатата хипотеза се осъществява с помощта на комплекс от *методи на изследването*. Съобразявайки се с комплексният характер на работата, водещите методи на изследването са: исторически, културологически, квалитативен-етнографски метод и дидактически.

Сред теоретическите методи се използват: индуктивни методи на сходство и разлика, метод на аналогията, педагогически анализ на изследвания проблем, систематизация, класификация, изучаване на психолого-педагогическата, историческата и музикалната литератури.

В областта на емпирическите методи следва да се отбележат: педагогическото наблюдение, интервюиране и тестиране, беседи с учениците, педагогически експеримент по реализация на авторската алтернативна обучаваща система, педагогически и музикологически анализи.

Концепция на изследването.

Изследването е посветено на историко-културологическото проучване и обобщаване на формирането и развитието на българите, молдовците и украинците в уникалното им взаимодействие и взаимовлияние, като сложно многоаспектно явление, което се изследва като самостоятелен феномен и се явява като важен елемент в общопедагогическата система. Възщност тази система има свои особености; развива се и под влияние на исторически предпоставки, обществено-политически, икономически и културни условия, регионални и национални

особености, отразяващи основните тенденции на молдовското общо музикално образование.

Като се има предвид обстоятелството, че даденият труд е посветен на музикално-педагогическата дейност посредством песенен фолклор в конкретен регион на Република Молдова, неговият т.нар. първичен импулс е идеята за откриване на максимално количество неповторими и почти изгубени песенни извори в изследвания ареал и задължителното им запазване по нов начин.

Изведените в изследването специфически и неповторими ситуации на взаимнобитуването, взаимовлиянието и взаимопроникването на богати културни традиции и на трите етноса позволяват да се обоснове систематизацията на изследваните историко-културологически явления, да се прогнозира перспективността на разработката на проблемите на музикалното възпитание посредством песенен фолклор.

Тази концепция определя по-нататъшното последователно-систематично движение на науката, теорията и практиката към формирането на една поликултурна личност, с висока етническа идентичност и самосъзнание в общообразователните учебни заведения на републиката.

База на изследването и основни етапи.

Експерименталната работа се проведе в периода 2007 – 2013 г. и премина през няколко етапа.

През първия етап (2007 – 2008 гг.) се определи проблема на изследването, разработиха се задачите, осъществи се търсене на източници, формулира се работната концепция, определиха се основните подходи към изследователския процес на песенен фолклор в Тараклийския район на Република Молдова (избор на населени места, конкретни етноси, вид и тип събирателска дейност и инструментариум).

През следващия етап (2008 – 2010 гг.) се събираше песенен фолклор, с частично разкрити от певците и свързани с него традиции и обреди на българския, молдовския и украинския етноси, населващи Тараклийския район. Осъществяваше се детайлно изучаване и анализиране както на историята, културата и традициите в района от различни източници, музикалнофолклорна литература, извеждане на сравнителни характеристики на песенния фолклор и на трите изследвани етноса.

В периода 2010 – 2011 гг. се проведе обработката на събрания песенен материал, анализиран от различни страни – степен на разпрос-

УВОД

траненост, съхраненост и класифициране, дешифриране и подреждане на песните. Успоредно с това се провеждаше подготовителна работа по изучаване на музикално-фолклорното съдържание в учебните програми по музика.

Следващият етап (2011 – ср. 2013 г.) се разработи и внедри през 2012 – 2013 учебна година авторската алтернативна система за обучение на учениците в осми и четвърти клас посредством местен песенен фолклор в гимназия №3, в град Тараклия. През този период се продължаваше издателската дейност и внедряването на някои аспекти на проблема на изследването в преддипломна практика, в лекциите по методика на музикалното възпитание и работа по дипломни работи на студенти. Частично се въведоха местни български народни песни в репертоара на двата хорови колектива на тараклийската детска школа по изкуствата (авторът на това изследване изпълняваше функциите на хормайстор).